

Третя річниця Майдану – експертне опитування

Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва 11–18 листопада 2016 року провів опитування експертів, присвячене оцінці подій на Майдані, їх наслідків та уроків на майбутнє. В опитуванні взяло участь 69 експертів. Для порівняння використовуються результати експертного опитування «Друга річниця Майдану», яке Фонд «Демократичні ініціативи» проводив 16–19 листопада 2015 року, та експертного опитування «Річниця Майдану», проведеного 13–18 листопада 2014 року.

- Зі збільшенням часу віддалення від подій Євромайдану експерти готові давати більш точні визначення щодо того, чим був цей феномен. Найбільш загальноприйнятим є трактування «Майдану» як «Революції Гідності» – революції за демократизацію та європейський вибір. Другим найбільш поширеним серед опитаних експертів визначенням є інтерпретація Майдану як масових протестів і зростання громадської активності на тлі незадоволення політикою влади.
- Абсолютна більшість опитаних експертів вважає, що Майдан переміг, і ця позиція домінує вже три роки поспіль. Водночас панує думка, що цілі Майдану були досягнуті лише частково.
- Головними цілями Майдану, які були досягнуті, абсолютна більшість експертів називає відновлення курсу на євроінтеграцію та підписання Угоди про асоціацію з ЄС, а також повалення влади Віктора Януковича та його соратників. Ще одним досягненням Майдану є часткове якісне оновлення влади й створення нових соціальних ліфтів. Окрім досягнень, які були згадані експертами у 2014 та 2015 роках, зараз також називають зміну системи цінностей у суспільстві та формування нових антикорупційних органів і початок боротьби з топ-корупцією.
- Серед недосягнутих цілей, які стояли перед Євромайданом, насамперед це – системна боротьба з корупцією, ліквідація всіх корупційних схем; повне «перезавантаження» системи влади, її якісне оновлення. А ще вже впродовж трьох років експерти зазначають серед недосягнутих цілей, що так і не були притягнуті до відповідальності винні у злочинах проти учасників Євромайдану та не покарані представники попереднього режиму за вчинені злочини.
- З-поміж найбільш істотних позитивних наслідків Майдану експерти виокремлюють передовсім активізацію громадянського суспільства, появу волонтерського руху; формування політичної нації та зростання рівня національної самосвідомості; повернення до євроінтеграційного курсу та впровадження реформ у ключових сферах, що поєднується зі зміною цінностей та системою відносин у суспільстві та державі.
- Основними негативними (хоч і опосередкованими) наслідками Майдану стала агресія Росії, яка призвела не тільки до порушення суверенітету та цілісності України, але й до людських втрат. До основних негативних наслідків експерти також віднесли загострення соціально-економічної кризи та загальне падіння рівня життя.

- Абсолютна більшість опитаних експертів вважає повторення Майдану у короткостроковій перспективі неможливим або малоімовірним. Для порівняння нагадаймо, що напередодні другої річниці Майдану, 2015 року, думки щодо ймовірності нового Майдану розділились, а у 2014 році повторення Майдану експерти називали цілком ймовірним.

- Основну причину ймовірного виникнення масових акцій протесту більшість експертів вбачає в падінні рівня життя населення та загостренні економічної кризи. Водночас поширеною серед експертів є думка, що може відбутися не Майдан-3, а штучно організований заколот, переворот (Росією, олігархами, політичними силами тощо).

РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ

1. Як би Ви стисло визначили – чим, власне, були ті події, які дістали назву «Євромайдан»?

	Кількість згадок
Революція за демократизацію і європейський вибір – «Революція Гідності»	19
Масові протести і зростання громадської активності на тлі масового незадоволення політикою влади	16
Етап державотворення, початок якісно нового періоду української державності	9
Процес самоусвідомлення та самоідентифікації, пряме волевиявлення народу	8
Протистояння влади і активної частини громадянського суспільства через розбіжності в цінностях, інтересах та баченні майбутнього	8
Повстання народу проти чинної влади	5
Захист прав людини; самозахист власних прав від посягання влади	4
Спроба змінити щось в країні	2

2. Як Ви вважаєте, чи переміг Майдан?

	Кількість відповідей
1 – Безумовно, так	16
2 – Скоріше, так	40
3 – Скоріше, ні	10

4 – Безумовно, ні	1
5 – Важко сказати	2

3. Як Ви вважаєте, якою мірою досягнуто цілей Майдану?

	Кількість відповідей
1 – Повністю досягнуто	3
2 – Щось було досягнуто, а щось – ні	57
3 – Взагалі не було досягнуто	5
4 – Важко сказати	4

4. Які цілі Майдану було досягнуто (вкажіть не більше 5)?

	Кількість згадок
Відновлення курсу на євроінтеграцію, підписання Угоди про асоціацію з ЄС	46
Повалення влади Віктора Януковича та його соратників	40
Часткове якісне оновлення влади, створення нових соціальних ліфтів	24
Зміна цінностей та системи відносин у суспільстві та державі; відкритість влади	18
Підвищення громадської активності, самоорганізації громадян та їхнього впливу на владу	16
Зростання національної самосвідомості у суспільстві; зменшення ментальної та інших залежностей від Росії	15
Початок процесу реформ	14
Формування антикорупційних органів, початок боротьби з топ-корупцією	12
Демократизація, збереження (збільшення) свободи слова	11
Реформування правоохоронних органів, в тому числі поліції	6
Проведення люстрації	5

Реформування оборонної сфери, відродження армії	4
Декомунізація	4
Децентралізація влади	3
Економічна та фіскальна лібералізація	3
Повернення до Конституції 2004 року	2
Проведення судової реформи	1

5. Які цілі Майдану не були досягнуті (вказіть не більше 5 основних)?

	Кількість згадок
Системна боротьба з корупцією, ліквідація всіх корупційних схем	41
Повне «перезавантаження» системи влади», її якісне оновлення	26
Притягнення до відповідальності винних у злочинах проти учасників Євромайдану та покарання представників попереднього режиму за вчинені злочини	24
Системні та швидкі у часі реформаційні процеси	17
Формування правової держави, справедливого суду	13
Нівелювання ролі олігархів у політиці та управлінні державою	13
Зміна правил гри у політиці, поява нових соціальних ліфтів	10
Повна імплементація та реалізація Угоди про Асоціацію з ЄС	9
Підвищення рівня життя, наближення його до європейських стандартів	7
Тотальна люстрація представників режиму Януковича	6
Швидке зростання економіки, дерегуляція бізнесу	6
Формування спільної національної ідеї	6
Забезпечення професійності та відповідальності держслужбовців, реформа публічної служби	5
Створення партій «нового типу» та прихід їх до влади	3
Реальна свобода слова, демократизація	3
Інше	10

● Децентралізація влади - 2 ● Розширення сфери вживання української мови та її державна підтримка - 2 ● Відмова від орієнтації на Росію - 2 ● Якісні соціальні послуги: медицина, соцзахист - 2 ● Безвізовий режим з країнами Шенгену - 1 ● Зменшення злочинності - 1	

6. Які основні наслідки мали події Майдану? (вкажіть не більше 5). Кожен з наслідків просимо оцінити знаком «+» – позитивно, «-» – негативно чи «+» «-» – як позитивно, так і негативно.

Позитивні наслідки

	Кількість згадок
Активізація громадянського суспільства, поява волонтерського руху	37
Формування політичної нації, зростання рівня національної самосвідомості	19
Повернення до євроінтеграційного курсу, підписання Угоди про асоціацію з ЄС, впровадження європейських практик	17
Впровадження реформ у ключових сферах	15
Зміна цінностей та системи відносин у суспільстві та державі; відкритість влади; поява соціальних ліфтів	15
Якісне оновлення влади, поява нових облич	12
Усунення від влади режиму Януковича	11
Декомунізація	7
Розрив тісних відносин із Росією, вихід з під російського впливу, дерусифікація	7
Початок реальної боротьби з корупцією; зменшення її рівня	5
Інше ● Відновлення збройних сил - 2 ● Реформа правоохоронної сфери - 2 ● Повернення до Конституції 2004 року - 2	10

● Міжнародна підтримка України - 1 ● Відсіч російській агресії - 1 ● Зменшення впливу РПЦ і УПЦ (МП) - 1 ● Децентралізація влади - 1	

Негативні наслідки

	Кількість згадок
Агресія Росії, людські втрати на війні та інші наслідки збройного конфлікту	31
Загострення соціально-економічної кризи, падіння рівня життя населення	18
Порушення територіальної цілісності, втрата частини території	17
Посилення протиріч в суспільстві; радикалізація; часткова легітимація ультраправих сил	6
Нехтування політиками, що опинилися при владі, суспільних запитів та інтересів, їхні сумнівні персональні якості	5
Втрата довіри до постмайданної влади, зростання популістичних тенденцій	4
Інше ● Зростання сепаратистських тенденцій в регіонах – 2 ● Уряд Арсенія Яценюка – 1 ● Встановлення політичної та економічної залежності від Заходу – 1 ● Безкарність режиму Януковича – 1 ● Посилення олігархату – 1 ● Саботаж реформ – 1 ● Зростання рівня корупції – 1 ● Відсутність справжньої постмайданної партії – 1	9

Як позитивні, так негативні

	Кількість згадок
Спроби радикальних реформ з їх половинчастим втіленням	3
Російська агресія проти України	2

Зміна влади	2
Нова геополітична роль України	2
Поява внутрішньо переміщених осіб	1
Люстраційні процеси	1
Розчарування суспільства у владі	1

7. Як Ви вважаєте, чи можлива поява найближчим часом (рік-два) Майдану-3?

	Кількість відповідей
1 - Скоріше за все, так і буде	3
2 - Загалом можливо	20
3 - Малоімовірно	32
4 - Ні, найближчими роками нового Майдану не буде	12
5 - Важко сказати	2

8. Якщо Ви вважаєте появу Майдану-3 ймовірною, то що може стати головною причиною?

	Кількість згадок
Падіння рівня життя населення, загострення економічної кризи	16
Фактично, може відбутися не Майдан-3, а штучно організований заколот, переворот (Росією, олігархами, політичними силами тощо)	9
Загалом систематичні помилки влади в ухваленні рішень та комунікації з населенням	7
Відсутність системних реформ або ж відсутність їх роз'яснення для населення	7
Збереження тотальної корупції у суспільстві, корупційні скандали	6
Відірваність влади від народу, її аморальність	5
Поразка на фронті, поступки керівництва держави у конфлікті	3

з Росією, свідомо «здача» владою Донбасу	
Протести можуть розпочатись тільки після тривалого наростання напруження, опісля якоїсь критичної ситуації (наприклад побиття поліцією людей тощо)	3
Відсутність верховенства права, свавілля правоохоронних органів	2

Список опитаних експертів

Азіз Демірджаяев	Марія Дзюпин
Андрій Андрушків	Микола Бунік
Андрій Бутін	Микола Хавронюк
Андрій Крупник	Микола Чурілов
Андрій Скіпальський	Оксана Кузяків
Андрій Солодько	Олег Гетман
Андрій Яцимирський	Олег Левченко
Богдан Горбань	Олександр Демянчук
Валерій Тертичка	Олександр Калітенко
Віктор Логацький	Олександр Палій
Віктор Таран	Олександр Резнік
Віктор Тимошук	Олександра Калашнікова
Віталій Овчаренко	Олександра Ляшенко
Віталій Сизов	Олексій Гарань
Віталій Шарлай	Олексій Колесников
Владислава Осьмак	Олексій Курінний
Володимир Дубровський	Олена Виноградова
Володимир Купрій	Олена Іваненко
Володимир Пономаренко	Олена Салата
Володимир Старик	Ольга Львова
Ганна Медведєва	Остап Кучма
Данило Добровольський	Петро Скрипчук
Дементій Бєлий	Роман Головенко
Дмитро Романович	Світлана Оксамитна
Єлізавета Рехтман	Сергій Карелін
Іван Гісем	Станіслав Жолудєв
Іван Омелян	Тамара Марценюк
Ігор Сіренко	Тарас Притула
Ілля Несходовський	Тарас Халавка
Ірина Бекешкіна	Тетяна Вергелес
Катерина Іващенко-Стаднік	Тетяна Тарасенко
Лілія Гонюкова	Юлія Белікова
Любов Бєвзенко	Юрій Ануфрієв
Любов Паливода	Юрій Бут

Ярослав Мовчан